

Nr. 66 - Persillekræmmeren - 2009

Udflugtsmål 1850 - 1930

Stensballe har altid været et yndet udflugtsmål. Allerede før Sundbroens etablering i 1854 (se Persillekræmmeren nr. 7) søgte folk fra Horsens i stort tal ud til området, især om søndagen. I dag er det stranden ved Husodde, Naturstien og Golfbanen der trækker. Lokalarkivet har fundet tre kildeskrifter, I, II og III, der omtaler emnet, 1850 - 1935. De bringes her i uddrag.

Stensballegaard set fra havesiden ca. 1890.

I: Hjemstavsskrift

Med Sundbroens åbning i 1854 øgedes besøget til Stensballe. Her var der tre traktørsteder: Østergaards Gæstgiveri, Krokodillen og Stine Skovfoged på adresserne Bygaden 64, 66, 72 (se Persillekræmmeren nr. 17). Besøget pinsedag blev altid imødeset med store forventninger. Gårde og huse var nyhvidtede med malet bindingsværk, frugttræerne blomstrede, haverne var i fin orden, og overalt var der fejet. Men hvordan ville vejret blive? Restauratørerne havde i flere dage spejdet mod himlen og kikket på barometret. Stod det på højt vejtryk var sagen klar, og man købte dristigt ind af varer og drikke, man var sikker på stort besøg, men i modsat fald, hvad så? Var der mørke skyer oppe, eller skulle man mest berede sig på varm mad, kaffe og brød? Øl kunne gemmes til senere brug, men det var ikke morsomt at brænde inde med store forråd af kød og brød (dengang fandtes der ingen frysebokse). Allerværst var det, hvis vejret i dagene forud havde været varmt og strålende, men på pinsemorgen slog om til regn og kulde. I så fald blev der tabt mere på denne ene dag, end der kunne tjenes hele den øvrige sommer. Det kunne let ske.

Pinsemorgen kom de første gæster allerede ved 2-3 tiden for at se solen danse. Senere kom musikkorps og sangkor, og kapervogne bragte den ene flok morgenglade gæster til bys efter den anden. Bønderne ”stod til gårds” iført hvide sommerjakker og med piben tændt for at se på mylderet, men deres fortæring tog de hjemme som enhver anden dag. Traktørstederne fristede ikke, hverken den dag eller ved andre lejligheder. De havde morskab nok af at se, hvordan byfolk teede sig, når de var på landet og slog sig løs.

Endnu så sent som 1905 var der så mange folk i landsbyen på pinsedag, at man kun med stort besvær kunne mase sig frem ad landevejen, men dermed var den gyldne tid også forbi. I 1904 var Odderbanen blevet åbnet med fast stoppested i Husodde, Elbæk skov og Brakøre. I Elbæk skov var der blevet opført en pavillon og anlagt en bro, som fjorddamperen kunne lægge til ved. (se Persillekræmmeren nr. 9).

II: Avisudklip

Her følger en barndomserindring om en pinsemorgen fra tiåret 1910-1920. Langs hele Amaliegades sydside holdte kapervogne parat til at køre pinseglade horsensianer til Stensballe. Det var en tradition, der gik langt tilbage i tiden.

Prisen var overkommelig, i hvert fald regnet efter vor tids krone. Den første time kostede 3 kr. og de følgende timer en daler. Priser, der holdt sig helt op til 1. verdenskrig. Der var også ture til Egebjerg Vandværk, Bjerre Kro, Boller Fiskehus og Lundum Vandværk. Jo, Horsens-landet spændte vidt. Der var mange vognmænd. Og humøret hos datidens vognmænd og deres kuske, hvoraf flere var deres sønner, var lige så højt som hos deres kunder. Ikke mindst, når det ved aftenstid gik hjemad.

Turen gik ud ad Sundvej, der endnu havde de træer, som gjorde vejen til en af Horsens smukkeste indfaldsveje. Da jeg var den yngste i familiekredsen, var min plads i ”smørhullet”, dvs. den meget trængte plads bag kuskensædet og mellem de to lange sidesæder, der ofte var så tæt besat, at de yderste passagerer lod det ene ben hænge udenfor vognen. Derfor fik passageren i ”smørhullet” ikke meget at se af turen, udover knæ og glade voksen-ansigter. Men det gjorde ikke oplevelsen mindre spændende. For dengang var det ikke hverdagskost for en Horsens-dreng at drage fra by til vogns. I dag vil nutidens jævnaldrende næppe kunne forstå, at det var en oplevelse, som man så hen til med stor glæde: Det at køre charabanc.

Vejstøvet lagde sig både på pinesnittet og i svælget. Fædre ville helst ”bede” i Krokodillen, men blev dog gerne overtalt af de bestemmende mødre til at dreje til Kraghøj med madkurvene, før vi passerede Stensballegaard. Godset havde en imponerende hovedbygning og en smuk trelænget stråttækt ladegård (nedbrudt i 1928, se Persillekræmmeren nr. 20). Godset hørte dengang under Frijsenborg. Vi valgte vejen gennem alléen til Kraghøj (godsets park var dengang offentligt tilgængelig). Alléen, der bestod af snorlige klippede lind og ahorn, var dejlig sval, og det var også tiltrængt, for alléen var over 1000 m lang og opad gik det. Et sommeryn, der aldrig glemmes, blev skænket, hvis man lige før alléens ophør vendte sig om og så sig tilbage. Dermed var Kraghøj og familiens endemål nået. De voksne lod sig madkurvenes indhold og snapsen smage. Det første stykke brød med røget ål i mit liv smagte jeg på Kraghøj. Før frokostens indtagelse måtte den ungdommelige del af selskabet en tur til Kilden, for at mændenes ”Harald Jensen” kunne få sig et bad, så klukflasken kunne fremtræde i dugget tilstand. Romantiske horsensianere påstod, at netop denne kildes vand i gamle dage var anvendt som elskovsdrik. I hvert fald var vandet jernholdigt

Men også denne tur skal have en ende. Når sommermånen stod over Horsens fjord gik turen hjemad, og da lød Persillekræmmerens gamle remse, når charabancens vognhjul klagede over mangel på smørelse: ”Do fik, æ fik ik (ikke)”. Vi kørte netop gennem de egne, der gennem et århundrede havde været kendt for sin havebrugs- og høravl, ”det jyske Amagerland”.

III: Avisudklip

I Horsens Folkeblad i 1934 kunne man bl.a. læse: Vil Stensballeskov blive lukket for publikum? Der var rygter herom. Den nye ejer (fra 1928) Hans Benedikt greve Ahlefeldt-Laurvig havde tabt tålmodigheden overfor folks hensynsløse opførsel i skoven. Det var den gamle historie om madpapir og æggeskaller og andet lidet pyntelige affald, som folk tankeløst efterlod på de naturskønne steder, der ville få så triste følger som en lukning af en af omegnens skønneste skove og bedste badestrande.

Ahlefeldt-Laurvig fortæller i bladet: Der er søndage, hvor vi har flere tusinde mennesker herude, og om dem kan man ikke altid sige, et de opfører sig dadelfri. Det er et forfærdeligt griseri, man finder om mandagen efter en sådan stor søndag. Det flyder med al slags affald fra måltiderne, skønt der findes beholdere, hvor alt affald skal samles. For at gøre det endnu værre, lægger folk affaldet ind i de tætteste buske, hvorfra det er meget vanskeligt at fjerne, og hvor det ser endnu værre ud, end hvis det var lagt frit fremme. Jeg synes, det er en meget mærkelig måde at lønne folks gæstfrihed på. I den senere tid har jeg valgt den fremgangsmåde, at jeg går rundt og samler folks papir op, nærmest for at foregå med et godt eksempel og vække ansvarsfølelsen. I visse tilfælde er jeg blevet skældt ud for ikke at have fjernet papiret hurtigt nok. Det er ganske utilfredsstillende i længden, men nu får vi se om det hjælper.

Efterskrift

I dag er der ikke adgang til parken ved Stensballegaard, ligesom store dele af skoven er privat område. Skiltning fortæller, hvad der er tilladt og ikke tilladt. Dog er der mulighed for en spadseretur rundt omkring golfbanen fra og til Husodde, hvis man ikke generer spillerne og holder sig strengt på den angivne vej. Terrænet fra Oddebanen er i dag omdannet til en natursti. Den blev via jordbytning mellem Stensballegaard og Horsens Kommune flyttet helt ud til at gå

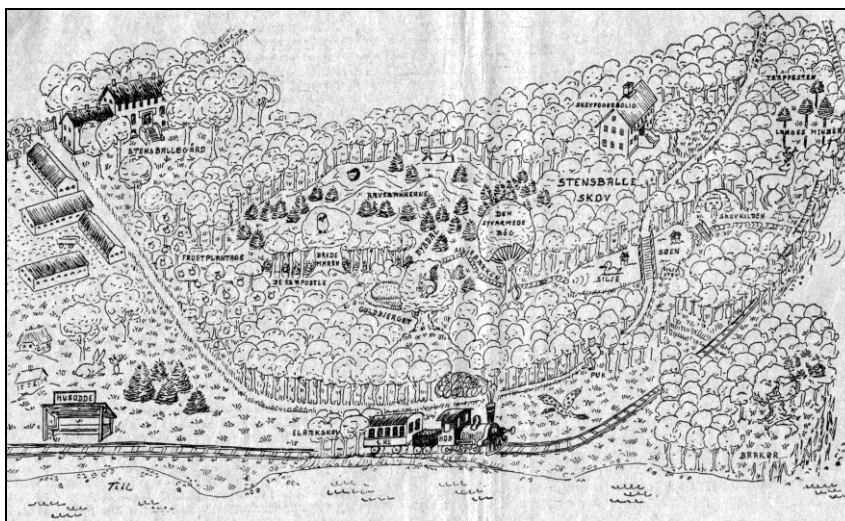
langs fjordens kyst, så man i fulde drag kan nyde det naturskønne område. Naturstien starter ved Stensballesund (jernbanebroen) og går til Haldrup.

Kildeskrifter

I: Gejlager, A., J., 1950. Stensballe - En gammeldags By, Hjemstavnsforeningens Aarsskrift.

II: Jysk Aktuel, C. Th. J., 16. august 1967. Nu vi til Kilden rejser.

III: Horsens Folkeblad, 4. August 1934. Maa Stensballeskov lukkes for Publikum? Publikum får endnu en Chance, siger ejeren, Hans Benedikt greve Ahlefeldt-Laurvig.

Stensballegård omfatter bl.a. 220 ha skov. Tegn. i Horsens Folkeblad 1964.

Redaktion: FGS, KSO